

JIŘÍ
MAHEN

Rybářská knížka

Рыба́рская кни́жка

DOPORUČUJEME

Ignát Herrmann: Z pamětí starého mrzouta

Pobavte se příhodami mrzoutského úředníčka, poodhalte jeho milostné zážitky z mládí i trampoty s „kmotrem“ nebo s „českým pekáčem“, prožijte s ním nekonečné týdny s husou nebo strasti kolem „vhodných vánočních dárků“ a nezapomeňte ani na kapitolu, v níž se pan Cyrus stane „volebním agitátorem“.

Vydání jako celek (obálka, grafická úprava, případně jazyková adaptace, redakční poznámky, ilustrace, předmluva, doslov, životopis autora apod.) je chráněno autorskými právy. Nositelé těchto práv jsou uvedeni v tiráži.

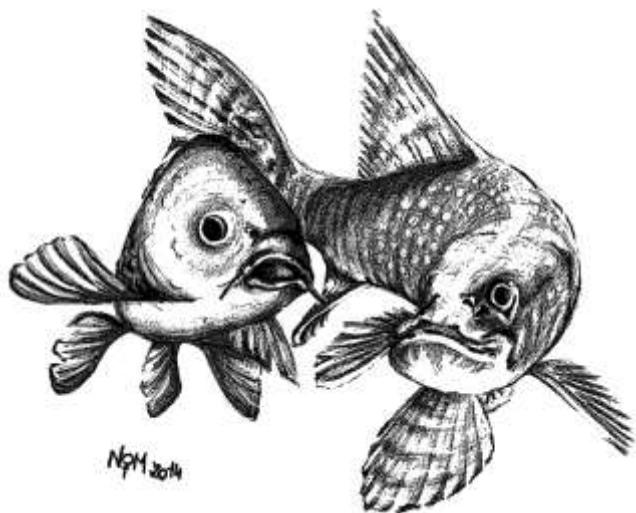
Prosíme, používejte tuto elektronickou verzi knihy pouze v souladu s platnou licencí, kterou jste si zakoupili. Žádná verze licence k této e-knize neumožňuje rozšiřování jejích kopií (včetně půjčování) či sdělování díla veřejnosti (například umístováním kopií či extrahovaného textu na servery, ze kterých je možno tento soubor nebo text dále stahovat nebo jej prohlížet), a to za úplaty či zdarma.

JIŘÍ MAHEN

Rybářská knížka

JIŘÍ MAHEN

Rybářská knížka

ilustrace

Marcela Strejčková – Nomzamo

Praha 2014

Ilustrace © Marcela Strejčková – Nomzamo, 2014
Obálka © Marcela Strejčková – Nomzamo, 2014
© Monika S. Benešová – Lama, 2014
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-87959-04-6 (formát PDF)

ISBN 978-80-87959-05-3 (formát PDF pro čtečky)

ISBN 978-80-87959-06-0 (formát ePub)

ISBN 978-80-87959-07-7 (formát MobiPocket)

*Instinkt je sympatie. Kdyby mohla tato
sympatie svůj předmět rozšířiti a mohla
o sobě samé reflektovati, podala by nám
klíč k životnímu dění –.*

Henri Bergson

ÚVODEM

Tato knížka měla vyjít beze všeho úvodu, ale když jsem ukončil korektury těchto vzpomínek, poznámek, nápadů a povídek, pocítil jsem jasně, že bez několika slov nebyla by celá a proto vpisuji úvod dopředu nějak dodatečně:

Knížka vyvolá jistě plno všelijakých otázek. Budou lidé, kteří se budou ptát, je-li tohle vlastně literatura. Budou lidičci, kteří se budou snad zlobit, že si koupili knížku, která patří rybářům. A budou ovšem rybáři, kteří místo receptů na chytání ryb najdou tu plno prapodivných příhod z rybářského i nerybářského života a budou se taky zlobit. Budou, kdož nebudou rozumět veselým přednáškám v knížce, budou, kdož nebudou ochotni důvěřovat podivnému realismu některých příhod, a pro všechny tyto bodré našince, zmatené všelijakými kulturními měřítky, musí tu být aspoň pár vět.

Povím to zkrátka. Tohle je knížka, která by ráda mluvila o něčem, co by se mohlo nazvat mužným poměrem k přírodě. Autor dobře ví, že jako „tichý blá-

zen“ (podle slovníku nejpitomějších slov v češtině) nemá vůbec práva na jakýkoliv projev o svém sportu, ale okolnost, že tiché bláznovství vyživuje celé národy a že je nejušlechtlejším sportem lidí, kteří znají svět, dodala mu odvahy, aby si promluvil o věcech, které nota bene miluje, trochu intimněji. A všelijaké stanovisko české literatury k „přírodě“ stalo se mu dokonce pobídkou k tomu, aby do této knížky napsal i odborné kapitolky o rybaření, sny i skutečnost. A tak se stala tahle knížka jakýmsi literárním faktem i protestem zároveň.

Mužný poměr k přírodě je částí nové renesance evropského lidstva, částí nového gentlemanství, kterému tak těžko zvykáme, poněvadž tohle gentlemanství není módou a není na prodej. Nemysleme si, že se mu naučíme za deset, za padesát let. Vidíme přece, jak to s gentlemanstvím jde velmi pomalu, hned například v ženské otázce. To je jenom část všeobecného gentlemanství a u nás se teprve začíná chápat literárně Ibsen se všelijakými pravdami o rovných právech muže a ženy, což je tak začátek gentlemanství k druhému pohlaví, po němž přijde krise a dlouho žádné vyjasnění (ale člověk se naučí při tom aspoň věřit v člověka a být vesele vážný v nejdramatičtějších peripetiích tohoto vývoje); a to tu máme ještě gentlemanství k člověku vůbec, gentlemanství ke společnosti, gentlemanství k bohu... Čtu-li Bernarda Shawa, vím, že to není vlastně nic jiného než škola gentlemanství k člověku, podíváme-li se kolem do špinavých vod politického barbarství, vidíme, jak dlouho ještě se bude do této školy zapisovat.

A gentlemanství k přírodě? Což si někdo myslí, že se to odbude lyrickými knížkami začínajících básníků nebo morálními výklady lidiček, kteří se domnívají, že se problém gentlemanství rozluští prostě tím, že člověk ve všem bude vidět člověka? Člověk jako střed přírody: což to není obehnaná a nemotorná písnička, kterou hraje na flašinetě světa nějaký Pán Bůh invalida? Všude jinde jdeme na věci právě z jejich „stanoviska“ a nikoliv nějak z našeho člověčího – proč to neděláme i v poměru k přírodě? Aby se mi rozumělo, zde aspoň dva doklady:

Mám v ruce knížku mladého českého spisovatele, v níž autor vypisuje svůj poměr k přírodě. Zajímá mne zrovna jeho poměr k vodnímu světu a hle, co nalézám. Autor popisuje odpoledne u rybníka. Vidí kapra... Kapr má zlé oči – a ten kapr stává se najednou autorovi i fyzicky nesnesitelnou věcí, neboť tahle ryba žere prý i mrtvá kořata... Bum! Slyšme, co vykládá člověk o přírodě! Aj, jak ušlechtilý je pohled žaludkem na tvora se zlým okem! Ale což se takhle nedívá 90 procent všech lidí na přírodu? Ryba, toť věc k jídlu, les, toť věc do kamen, strom je buď užitečný, nebo neužitečný atd. do nekonečna. Za vším vykukuje tvář našeho prapradědečka z dob, kdy jsme byli jako ptáci a kdy všechno v nás reguloval jenom hlad. A tenhle náš prapradědeček byla ovšem intelligence sama, což?

Vyšší stupeň ve vývoji gentlemanství k přírodě je dekorování člověka přírodou. Mladá dívka ohne půvabně levou ruku a položí na ni spoustu zahradních květin – ach, jak je krásná tato dívka! Příroda dekoruje lidskou tvář, příroda dekoruje dokonce lidskou morál-

ku. Právě mám v ruce knihu nejlepší české spisovatelky, kde se do rukou hlavní hrdinky klade místo těch zahradních květin dokonce celá jíva se spoustou epitet – a za tím vším není než obyčejná klepařská historie z malého města... Dekorování člověka přírodou dopadne často, nedáme-li si pozor, jako blasfemie. Mužný poměr k přírodě je velký a vážný problém a nějak jsme ho prodali židu za prázdné estétství, nadčlověčenství, unanimumus a čert ví co ještě.

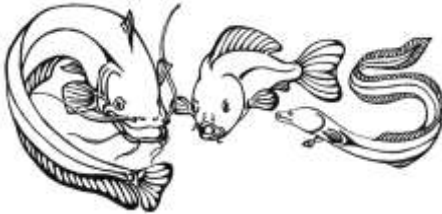
Vždyť kdybychom to mysleli se svým gentlemanstvím k přírodě vážně, museli bychom tu mít celou řadu knih, po nichž není zatím u nás ani stopy. Byly by to jakési informativní knížky o přírodě pro širší publikum, a poněvadž zájem o věci se vzbouzí nejspíše na začátek esteticky, byly by to knížky plné nejroztomilejších obrázků pro malé i velké děti. Představuji si, že první splátkou na kult tohoto gentlemanství k přírodě byly by knížky, které by nám fotografiemi zachytily život našich stromů a křovin, krásu našich mezí, tvrdý zápas horské vegetace, hru našich vod atd. atd. Máme jedinou takovou knihu u nás? Vidím-li původní fotografie vědeckých publikací přírodovědeckého oddělení Britského muzea ze života ptáků, moje srdce je plno díky všem těm, kdož po těchto vzácných věcech v přírodě slídili celé týdny a roky, neboť tady někde roste také duše moderního člověka, vážného a už nikdy jenom esteticky nebo morálně založeného individua. A já bych chtěl mít u nás pro to gentlemanství k přírodě celé knihy i o „neživých“ věcech – tedy např. o javorech, topolech, o říčních nánosech a jejich půvabech atd. zase do nekonečna.

Nemužný, živočišný nebo estetický poměr k přírodě působí také to, že moderní člověk, jak jsem nedávno četl, je většinou člověk bez radosti. Takzvaná kultura mu zkazila vkus i fantasi i lžiumění ho dorazilo. Bodejť by měl tenhle tvor k něčemu v přírodě jasný poměr! Za každým křem vidí sebe, vidí „krásu“, vidí „pravdu“ – zatím co velká Příroda roztahuje nad tímhle lidským mrzáctvím svoje mraky jako plášť milosrdenství. Ona, která nemluví, která je „necitelná“, bije hromem a vraždí, kdy chce a jak chce. Matko, vím to: neporozuměj ti než skutečně chlapské duše a nebudou k tobě upřímní než lidé, vychovaní sebekázní a utuženou vůlí. Jak pak má být moderní člověk pln sebevědomé radosti, když čeká, až se mu to snad nějakou spisovatelkou schválí, když za bránu vyjde si jenom v neděli a v létě jede do lázní, čte estetické smetí a nic nezažije? A já pravím ti, občane republiky: lepší rozbité boty vandrem po světě, než dvacet románů o irémských zahradách a jiných dekorativních zázračích.

Rybařina – toť realismus a fantasi zároveň. Proto se doporučuje tato knížka vřele i nerybářům. Mnoho jsem, píše ji, myslil na nebožtíka malíře *Preislera* a jeho rybářský sport a viděl před sebou plno hodných lidí, neboť skutečný rybář nemůže být mizerným člověkem. Nějak instinktivně vzpomínal jsem mnoho na nějakého *R. E. Jomota*, jehož poznámky z přírody čítával jsem v mládí. Tam byl kus toho gentlemanství k přírodě a my „mladí“ to nesmíme jenom tak pustit z programu. Analogie z cizí literatury už si najdou páni kritici lehce sami.

Zaspíval bys někdy rád jako Lamartine vážně
i nadšeně o moři a zaspíváš jednoduše jako český spi-
sovatel o krásném světě Dyje, Váhu a Moravy.

První výlet

Na první výlet má se jet vždycky oddaně a vesele. Ať je zima nebo svítí slunce, ať prší, ať sněží, ať duje víchř, jede-li se, pak se má jet sebevědomě a klidně; vidí se, co se vidí, provede se, co se dá, aspoň se obhlédne trochu situace. A taková lednová neděle má někdy v sobě tolik pěkného!

Například pochod čerstvým zimním větrem. Je to lázeň prazvláštního druhu, ale jak po ní pracují plíce! Nebo nedělní lednové slunce. Jdeš, jdeš a nějaké mechanické hledění do krajiny dává ti zapomenout, že slunce vůbec svítí, že bude na světě zase líp – až pak pomaloučku začne se ti u srdce a v duši ledacos odlepovat a najednou to pleskne v tobě jako rampouch, který spadl se stromu. Protáhne se člověk, našpulí hubu, zahvízdá si... Nebo lednová fujavice. Sníh se žene v nejdrobnějším prachu po umrzlých koláčích země a utíká pod tebou v nekonečno. A ty hupkáš nad ním jako strašidlo, máváš rukama, spěcháš, běžiš a sníh pod nohama syčí tak vesele!

Tot' se rozumí, slunce hrálo pět dní tak vytrvale, ale moje jezero v P. je zamrzlé! Ví to každé malé dítě, že led neroztaje až teplým deštěm, ale rybář nevěří. Rybář má svou vášeň, svou víru, svoje výjimky. A kdyby všechna jezera měla na sobě led na metr, „jeho“ jezero má jistě někde v jeho fantasii oko bez ledu a u toho oka čeká plno ryb na rybáře a říká: No, že už jdeš! A kdyby všechny ryby spaly a spaly, v „jeho“ jezeře nedřímou pětikilové štiky, dvoukiloví tlouští a candát, kterého dosud nikdo nechtyl – a rybář sedne na vlak a jede.

Zpropadené jezero! Je skutečně zamrzlé úplně. Zejména v lese je celá partie schována jako pod „šturcem“. Kmeny, kmínky, listí, větve, kousky slámy, palach – všechno zamrzlo a nepohne se. A v lese je proto smutno a neveselo. Z ptáků ozve se sem tam šelestem jenom sýkorka, ale jinak je všade pusto a prázdkno. Na konci jezírka, tam kde přechází voda do luk v bažinu, není sice na několik kroků žádný led, ale jaká kaše se tu roztáhla! Všechno listí napadalo jenom sem, z vody je zelenohnědá omáčka, kde by prostě ryba nevydržela. Přesto, opatrnosti nikdy nezbyvá, házím do vody pár udic s návnadou a vracím se dopředu.

Co dělat? Jít do dědiny a vypůjčiti si sekyru? Trvalo by to půl hodiny a snad se to dá pořídit jinak. Led není tak tlustý. Beru velkou větev a vrážím ji do ledu. Mar-ná námaha – led nepovoluje. Nezbyvá než najít nějaký kámen a rozbít tak sklo, pod nímž leží začarován můj ráj. Ale kde vzít kámen? Na břehu jezírka je několik polí a v nich ani stopy po kameni, v lese pak najdeš sice oblázek, ale žádný kámen. Nezbyvá než zajít do

pole a ulamovat ztvrdlé hrudy. Hrouda se donese na rameni k ledu, pak se jí udeří – led zaprašťí, ale nepovolí. Nezbyvá než zesateronásobit celé úsilí tj. nosit hrudu za hroudou, ale konečně jsou v ledu aspoň tři díry a může se začít lovit. A lov je zase zajímavý tím, že se šňůra prostě hodí na led, návnada se hodí na dno, nebo se pověsí na polovičku nad dno a čeká se... kdež pak letní chytání a tohle! A přece to má také svoje velké kouzlo i s celou samotou kolem.

Vzpomínám na starého rybáře v K., který mně vykládal, jak v zimě nachytl nejkrásnější kusy právě pod ledem. Jak ryby rejdivy úzkostlivě pod takovou puklinou a hledaly vzduch. A „člověk“ zakročuje. Vzala se sekera, led se rozbil, podstavila se síť a za chvíli bylo v ní ryb, žes nestačil vyházovat. V zimě se chytí také nejkrásnější kusy, ale musí se ovšem čekat. Chyba je zase v tom, že dravou rybu lze chytat jenom na dno a že nedostaneš na dno než rybu, která se dole zavrtá do listí a je konec. Takhle prostřední jelec kdyby byl, to už by byla ovšem jiná – ale kde vzít jelce? Nezbyvá než čekat, věřit a doufat.

Den je krátký, čtvrt hodiny i při tom čekání jdou rychle za sebou. Šňůry na ledě zamrzají. Na druhém břehu jezera se objevil rybář–zoufalec, který přišel chytat bez rybek, myslí, že nějaké dostane. Je to dobrý rybář. Neboť nenadává, třeba měl šňůru připravenou, ale nemohl malé polapit. Za hodinu vytahuje okounka, který však zabral příliš hluboko a hyne v rukou rybářových, sotva mu rybář vytrhl háček z huby. Co dělat? Navlékne se i mrtvá rybka a hodí se na dno.

A pak stojíme, nemluvíme. Uvážu šňůru na konce vrb a jdu se podívat na šňůry v šedohnědé omáčce. Nic. Vráťím se. Jedna ze šňůr klouže před mýma očima do hloubky, ale když ji vytahuji, vidím, že to byl jenom žert utýrané rybky, která s napětím všech sil zajela si trochu dále. Mám ještě jednu rybku volnou, nastrážím ji a házím ji přes rákos do jámy na konci jezírka, kde náhodou není zamrzlá voda. Jenom hodím, šňůra zarachotí v rákosí, napne se a za chvílku vyhazuje ji ven první štika tohoto roku. Má asi tři čtvrti kila – dobrý začátek! Vracím se rychle k ledu, беру odtud dvě rybky a házím je do jámy s otevřenou vodou, ale trvá to, trvá dvě hodiny a nic nezabere. Za rákosem byl jenom jediný loupežník, ostatní dřímali v hlubinách a ani jíst se jim nechtělo.

Sesbírám nářadí a jdu. V duchu registruji loňský rok u jezera. Tady v hloubce za kládou, která tu leží už tři roky, sebrali loni mistru kováři měchy s rybami. Naproti „chytíl“ loni hajný na cizí šňůru pětikilovou štika. Za tímto keřem podařilo se loni kamarádu učitelu utahat strašlivého kapra, který by se byl dal vytáhnout, kdyby mu byl učitel nesletěl na hlavu a tím ho nestydatě nepoplašil. A tady zrovna za ostružím je ono památné místo, kde bychom byli bývali dostali krásného velkého mníka, kdybychom ho byli bývali nezasekovali, když ještě neměl návnadu v sobě.

Sluníčko hřeje a štípe. Slabounký vítr věje mi do tváře. Z brázdy za viaduktem do V. vyletuje s divokým křikem bažant. Pod viaduktem je kousek vody tak čistý, že vidět až na dno, ačkoliv voda úplně potemněla. Nad viaduktem vidět boží kraj. Do daleka, do široka

modro a modro a modro. Na dvou kopcích trochu bílo. Oblaka jako pápěří plují oblohou.

Nový rok nezačal špatně. Ve vzduchu už je vůbec cítit něco pěkného a nezvrtně-li se to, dopadne to velmi dobře. Mohlo by se říci, že je už cítit jaro, kdyby to nebylo tak otřepané a všední. Cítím, cítím nějakou pěknou jistotu hezké práce, moc pěkné zábavy a trošičku štěstí. Vidím tuto jistotu i v kolejích, jež se táhnou nalevo do dálky. Jsou celé žluté, ale vrch je krásná perleť, která si na slunci hraje a září. A teď se žene po nich ještě vláček do kopce! Funí, prská, odfukuje, rachotí – a přece jede taky nějak „vzdušně“ a proti těm dálkám za tratí má význam každým okénkem, tyčkou a knoflíkem. Topič vylezl na tendr a shazuje uhlí. Na platformě stojí nějaký mladík a mává šátkem. Připadá mi to vše jako vystřižené obrázky.

I barvy mezi stromy na stanici jsou večer jako z obrázků. Růžová a jasně zelená vedle sebe. Vedle toho nafialová šed'. Samé hedvábné barvičky.

A já si říkám:

Někde je jistě také princezna, která má tyhle všechny věci ráda jako já. I tu rybařinu. A ta princezna má zámek. U toho zámku je tuň vedle tůně a řeka s víry a vodopády. V zámku samotném je zvláštní místnost jenom pro rybářské náradí. Jsou tam šňůry nejrozmanitějších tvarů, rybářské hole, o jakých se mi ani nezdálo. Vrše, sítě, kesery, měchy, „bubny“ nejroztodivnějších rozměrů. Ve vodách u zámku všechny ryby. V zámku v ložnici krásně vystlaná postel. Polštář pod hlavu je úplně modrý.

Vraždění neviňátek

Náhoda svedla mne po delší době s kamarádem u O. Je pořád stejně vášnivým rybářem, jakým býval před lety, a tak sotva posedíme chvílečku u černé kávy, už jsme ve svém živlu. Kamarád, usedlý nyní na samém kraji republiky, najímá si revír ve Slezsku a zve mne k sobě. Zase náhodou tam jedu za týden a tak se sejdeme u vod, v nichž jsem nikdy nelovil a nechytal. Proti nám, kteří patříme k černomořské oblasti se vším rybím příslušenstvím, mají tady na severu dosti pravidelně úhoře i lososa – může být tedy prohlídka vod velmi zajímavá.

Ráno o sedmé vystupujeme na menší stanici v D. Mlhy se válejí po úbočích skal a lesíků a alejí starých vysokých stromů se vine pěkný pruh řeky, která pluje nějak docela jinak než u nás (chytáme většinou u všech řek jenom z levého břehu po proudu, kdežto tady se chytá po proudu zase z pravého břehu) a pak se mi zdá, že i ta voda je tu nějaká jinačí. Průhlednější? Čistší? Veselejší? Přecházíme kol menší zátočiny na polo-

ostrov, který vybíhá na krátko i do luk, a tu střetneme se s rybářem, který má nalíčeno na štiky. Šňůry velmi primitivní a na konci šňůr jako návnada – línici... Vidím za rozmluvy s domorodcem, že z batohu mu kouká velký armádní revolver...

„Nač to máte?“ zeptám se bez rozpaků.

Trochu se zarazil, pak se pousměje... „Na bažanty,“ povídá.

Hm... Trochu divný revír, ale jsou takové rybářské revíry, kde rybáři jsou i pytláky – znám jich sám několik. Jenomže tady se mi to nechce nějak líbit. Dal bych nevím co na to, že tenhle rybář je rybářem jenom pro formu a že sedí u řeky, aby maskoval nějakou čekanou. Nota bene: čeká s armádní pistolí!

Divný revír.

Přecházíme mrtvé rameno řeky a tu se nám naskytne skutečně nemilá podívaná. Pod vrbami, jako by někdo papíru natrhal a do vody naházel, leží ryba podle ryby, mrtvé, mrazem pobité. Zamrzly v tůňce a byly vinné i s nevinnými povražděny. Jsou tu jelci, kleňata, mřínici, podoustve, střevle – všechno břichem vzhůru. Nebylo, kdo by se byl na ryby rozpomněl, a tak tu neslavně zhnuly.

Vedle v tůni stejná podívaná: dno je poseto mrtvými rybkami, někde leží rybky na sobě, tolik jejich zničených na vždy. Vyhodíš jednu, vyhodíš druhou – všechny pobity! Jak si nahradí řeka tenhle ušlý život? Jak nahradí tuhle zničenou potravu velikých ryb? A z lidí nevšimá si toho nikdo?

Zdá se, že nikoliv, neboť po čtvrt hodině přicházíme k rameni, které spojuje úzkým kanálkem řeku